

dren

Korte Metten

Nieuwsbrief Stichting Drents-Overijsselse Kerken

DRENTE BIBLIOTHEEK PBC

3 9541 01001018 7

Stichting Orgelfonds Gasselte

Stichting Historisch Kerkhof Gasselte

STICHTING DRENTS - OVERIJSSELSE

KERKEN

Postbus 22, 7490 AA Delden, tel. 074 - 3763868

Korte Metten nr 1. voorjaar 2002

Nieuwsbrief Stichting Drents-Overijsselse Kerken

Prov. Bibl. Centrale
DRENTE

dbb

148 8.1

A

64

STIC

Jarenlang verscheen de Nieuwsbrief zonder 'echte naam'. Tientallen nummers zagen het licht. De inhoud, opzet en uitvoering ondergingen wijzigingen. De exemplaren werden niet consequent genummerd. Met ingang van 2002 verschijnt de Nieuwsbrief van de Stichting Drents-Overijsselse Kerken onder de naam *Korte Metten* en heeft daarbij ook een ISSN gekregen. De verschillende uitgaven van 'Korte Metten' worden genummerd. Deze uitgave over Gasselte is het eerste nummer. De informatie en afbeeldingen voor deze nieuwsbrief zijn aangedragen door mevrouw Aafke Huizing uit Gasselte. Zij is betrokken bij alle stichtingen die in deze nieuwsbrief aan de orde komen. Voor de adressen van de Gasselter stichtingen: zie elders in deze nieuwsbrief.

De **Stichting Drents-Overijsselse Kerken** wil belangstelling wekken en zet zich in voor de instandhouding van kerken, kloosters, kapellen en andere bedehuizen. Niet de ouderdom maar de kunsthistorische en cultuurhistorische waarde is hierbij bepalend. De stichting is eigenaar van de RK-kerk H. Hieronymus Aemilianus te Veenhuizen. Donateurs ontvangen bulletins en nieuwsbrieven en kunnen deelnemen aan excursies. In juni 1999 verscheen in eigen beheer het overzichtswerk **'Kerken in Drenthe'**: 212 blz. en meer dan 110 afbeeldingen. € 11,35 + € 3,30 verzendkosten. Door overmaking van € 14,65 op giro 2251414 van de St. Drents-Overijsselse Kerken te Delden, o.v.v. 'bestelling Kerken in Drenthe' krijgt u het boek thuisgestuurd. Aan dit boek is ook enige informatie in deze nieuwsbrief ontleend.

De donaties zijn voor 2002 als volgt vastgesteld: minimaal € 16; bedrijven/instellingen € 34. Informatie en aanmelding als donateur via: Postbus 22, 7490 AA Delden of tel. 074-3763868.

© Stichting Drents-Overijsselse Kerken, Delden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, p/a Postbus 22, 7490 AA Delden.

Korte Metten, nr 1 - ISSN 1570-3037 - Samenstelling van dit nummer: Peter Kooij - Druk: Trion-G.A.C., Kollum

Stichting Orgelfonds Gasselte

Twintig jaar actie ging eraan vooraf, maar op 1 maart werd een gerestaureerd en herplaatst Scheurer-orgel in gebruik genomen, in aanwezigheid van ongeveer 140 genodigden. Orgeladviseur Stef Tuinstra gaf een toelichting en bespeelde het orgel. Ook Henk de Muinck en Titus Troelstra brachten enkele stukken ten gehore. Stef Tuinstra was ook de dagen erna present. Een dag later, tijdens het 'open huis', mochten ongeveer zeventig personen verwelkomd worden. Tijdens de speciale zondagmorgenviering van 3 maart demonstreerden de drie genoemde organisten opnieuw de mogelijkheden van het orgel.

Een eerste orgel in de kerk van Gasselte werd in 1929 geplaatst, en dat betrof eveneens een orgel dat oorspronkelijk voor een kerk elders werd gebouwd, en wel in 1840. Ook toen werd er op allerlei manieren geld verzameld, o.a. door een bazar te organiseren. Het orgel was afkomstig van de firma Spiering te Dordrecht, en kostte f 1100,-. Het pijpwerk was geen eenheid, hetgeen de kwaliteit niet ten goede kwam: het stamde gedeeltelijk uit de tweede helft van de 19^e eeuw, uit welke periode ook de windlade dateerde. De dispositie was:

Prestant	8 vt	Octaaf	4 vt	Holpijp	8 vt	Gemshoorn	4 vt
Gamba	8 vt	Fluit	4 vt	Salicionaal	8 vt		

In 1968 schrijft de toenmalige orgeladviseur "dat dit instrument nooit geheel zonder feilen zal zijn en dat men tevreden moet zijn, als het enigermate redelijk bespeelbaar is." Wijlen de heer Meyer, jarenlang de organist, heeft veel energie in het orgel gestoken. Een rapport in 1984 stelt: "Dankzij de inzet van uw organist, die het technisch gedeelte zo goed mogelijk bijhoudt, functioneert het orgel nog redelijk."

Het was dus geen overbodige luxe dat men rond 1980 een nieuw orgel probeerde te verwerven. De aanzet gaf ds. T.v.d.Bij door bij zijn vertrek uit Gasselte f100,- te schenken voor een nieuw orgel. Onder leiding van ds. F. Don werd in datzelfde jaar een orgelcommissie in het leven geroepen om gelden te verwerven: veel acties, vergaderingen en bedelbrieven volgden. Daarnaast werden concerten georganiseerd.

In 1995 leidden al deze inspanning tot een volgende belangrijke stap die te maken had met het besluit dat kon worden overgegaan tot de aanschaf van een 'nieuw' orgel: de Stichting Orgelfonds Gasselte nam de verantwoordelijkheden over.

Het 'nieuwe' orgel, dat nu dus officieel in gebruik is genomen, is een Scheuer-orgel, in 1839 gebouwd door de Drents-Duitse orgelbouwer Johann Christoff Scheuer (1776-1854), op dat moment werkzaam in Zwolle. Het orgel is oorspronkelijk gebouwd voor de kerk van het Friese Woudsend. Het had achttien stemmen verdeeld over twee klavieren en een pedaal. Tot 1938 werd het normale onderhoud gepleegd, maar in dat jaar was het aan restauratie toe, wat niet gebeurde. Het orgel werd verkocht naar Kollumerpomp en het bovenwerk naar Hemrik. Omstreeks 1978 kocht men vervolgens in Kollumerpomp een nieuw orgel, zodat het Scheuer-orgel zijn functie verloor. Het hoofdwerk van het Scheuer-orgel werd opgeslagen bij Bakker en Timmenga, orgelbouwers te Leeuwarden, met uitzondering van de bourdon 16 vt die in het nieuwe orgel in Kollumerpomp werd ingepast.

Toen in Gasselte een nieuw orgel werd gezocht, bleek dit opgeslagen pijpwerk uitermate geschikt, zowel wat betreft de grootte, de ouderdom en de min of meer Drentse achtergrond. De eerste fase van opbouw van het orgel in Gasselte bestond er uit dat achter het oude aanwezige orgelfront een gedeelte van het Scheuer-orgel werd geplaatst. De oplevering van deze fase vond in 1995 plaats. De dispositie werd:

Prestant	8 vt	Holpijp	8 vt	Fluit	4 vt	Quint	3 vt
Octaaf	4 vt	Octaaf	2 vt				

In de tweede fase werd het oude orgelfront vervangen door een geheel nieuwe kast in Scheuer-stijl. Deze is door de Gasselter schilder Woering in licht eikenstructuur geveerd. De originele bourdon 16 vt werd in overleg met de kerkenraad van Kollumerpomp aldaar vervangen door een replica, zodat de originele in Gasselte kon worden geplaatst. De trompet en de mixtuur werden toegevoegd. Het orgel is nu zowel inwendig als uitwendig compleet. Het oude hoofdwerk heeft weer de originele dispositie:

Prestant	8 vt	Flute	4 vt	Bourdon	16 vt	Quint	3 vt
Holpijp	8 vt	Octaaf	2 vt	Octaaf	4 vt	Trompet	8 vt
Mixture	4 sterk						

De Stichting Orgelfonds Gasselte gaat verder: het organiseren van culturele activiteiten. (Voor meer informatie over Scheuer en zijn orgels: HCJ Wullink: Johan Christoff Scheuer (1776-1854), het einde van een Zwolse orgelmakerij. Bulletin 13 van de Stichting Drents-Overijsselse Kerken, 1995; bij het secretariaat van de Stichting Drents-Overijsselse Kerken kunt u een kopie bestellen.)

Stichting Historisch Kerkhof Gasselte

In het begin van 2002 is deze stichting opgericht, met als doelstelling: het instandhouden van het kerkhof rondom het witte kerkje aan het Lutkenend te Gasselte. Dit oude kerkhof herbergt ongeveer 175 grafmonumenten, waarvan vele van voor 1923, het jaar dat de nieuwe begraafplaats in gebruik werd genomen. Na die tijd werd er alleen nog begraven als de familie van de overledene er al een grafplaats had. Aan de noordzijde van de kerk ontbre-

ken zerken: het is de plaats waar de armen begraven liggen, en waarvoor geen of hooguit een minder duurzaam en goedkoper gedenkteken was opgericht, bijvoorbeeld een houten kruis. De oudste steen op de begraafplaats dateert van 1840 en is van Anna Abbing, gehuwd met Willem Alingh. De laatste begrafenis vond plaats in 1977.

In de loop der eeuwen is het kerkhof verplaatst naar het oosten; in 1829 is het meest oostelijke deel er bij getrokken. Een ouder kerkhof, waar nu geen stenen meer zijn te vinden, heeft meer westelijk gelegen. De muur rond het kerkhof is een geschenk van een inwoner van Gasselte in 1613 en is gebouwd van kloostermoppen van afgebroken delen van de Abdij in Assen.

De oorsprong van de begraafplaats gaat veel verder terug dan wat de huidige overblijfselen laten zien. Er is nooit geruimd. In de 19de eeuw is er sprake van vondsten van kralensnoeren van glaspasta en pijpjarde die in verband gebracht worden met grafgiften en urnen; een genoemde datering van een dergelijk snoer is zesde of zevende eeuw.

Er zijn met succes initiatieven ondernomen om het kerkhof als beschermd monument aan te merken. Een argument daarbij is dat al veel kerkhoven rondom de kerk in Drenthe niet meer als zodanig bestaan. Vele daarvan overleefden de tijd niet en zijn geheel of gedeeltelijk geruimd of verloren gegaan. De gemeente Aa en Hunze heeft deze status inmiddels verleend middels een kortgeleden genomen raadsbesluit.

Al langere tijd was aandacht gevraagd voor de vervallen staat waarin het kerkhof verkeerde. Het contrast tussen de goed onderhouden graven en de verwaarloosde grafmonumenten werd steeds groter.

Een eerste concreet begin om een verandering ten goede te bereiken was de opknappmorgen op zaterdag 7 juli 2001. Vrijwilligers gaven gehoor aan de oproep en kwamen met een staalborsten en veger om te helpen met het verwijderen van onkruid en het schoonmaken en opknappen van de grafstenen zelf. Omdat het om verschillende 100 tot 150-jaar oude stenen gaat was daarbij een deskundige betrokken, de heer Schuiling uit Gieterveen. Hij gaf een demonstratie in de juiste werkwijze en adviezen over welke schoonmaakmiddelen en verven de voorkeur hebben. Ook werden konden er specifieke adviezen voor schoonmaakbeurten en prijsopgaven voor restauratie worden verkregen.

Een beschermde status zal inhouden dat de aanwezige zerken niet verwijderd mogen worden, en bij vernieuwing of verandering van graven moet Monumentenzorg daarin gekend worden. Dat laatste geldt ook voor de plaatsing van een nieuwe zerk. Normaal onderhoud blijft zoals het was.

Op het kerkhof stond nog één houten zerk. Schilder Woering, die ook betrokken was bij de orgelrestauratie, herstelt dit gedenkteken, met toestemming van de familie en van Monumentenzorg. De kosten zijn in eerste instantie voor de Stichting. Misschien dat er alsnog subsidie voor vrijgemaakt wordt aangezien het de enige resterende houten zerk van het Gasselter kerkhof is. Dit jaar worden er één of twee 'opknappmorgens georganiseerd, de eerste is op 1 juni gepland.

Stichting Historisch Kerkhof Gasselte

Giften Stichting Historisch Kerkhof Gasselte: banknummer 3211 155 058

Stichting Orgelfonds Gasselte

Informatie over beide stichtingen zijn te krijgen bij:

mevrouw Aafke Huizing, tel. 0599-564275 - De Brinken 12 - 9462 PE Gasselte